

Inhoud

I	Latimeria chalumnae	9
II	Ex Africa semper aliquid novi	34
III	Inter pisces	48
IV	Malania anjouanae	66
V	Zeester	86
VI	Notre coelacanthé	105
VII	Le poisson vivant	120
VIII	In Comoriam	134
IX	Der Quastenflosser	152
X	Jago	169
XI	Rajah laut	188
XII	Terra incognita	205
	Epiloog	215
	Dankbetuiging	225
	Aanbevolen literatuur	229
	Register	233

1 *Latimeria chalumnae*

December is drukkend warm in Oos-Londen. In een okergeel waas ligt het Zuid-Afrikaanse stadje te stoven; zelfs de bries van de oceaan biedt bij zoveel loomte amper soelaas. Het is 1938, *Gone with the Wind* komt al haast uit in Amerika, en Hitler aast op Centraal-Europa. Maar hier – in het zuidelijkste deel van Afrika – verkeert drie dagen voor kerst het gros van de bevolking in vakantiesferen: kantoren gaan sluiten, families sukkelen huiswaarts om zich voor te bereiden op de feestdagen.

In het Oos-Londen Museum verkeerde conservatrice Marjorie Courtenay-Latimer allesbehalve in een vakantiestemming. De jonge vrouw – klein van stuk, stug donker haar, pittige zwarte ogen – was druk in de weer uit de talrijke botten die haar omringden, een fossiele dinosauriër te reconstrueren die ze met een vriend had opgedolven in Tarkastad.

Om kwart voor tien 's ochtends klonk er in de beide zaaltjes van het museumgebouwtje een schril gerinkel: de pas twee dagen aangesloten telefoon liet de jonge vrouw schrikken. Jackson, de manager van de Irvin & Johnson trawlervloot, belde door dat kapitein Hendrik Goosen net was binnengelopen. 'Er ligt wel anderhalve ton haaien voor je op de trawler Nerine,' zei hij. 'Ben je geïnteresseerd?'

Het liefst had Marjorie hier nee op gezegd. Ze wilde zo graag de reconstructie afmaken vóór het museum ging sluiten – en er lag ook nog een vracht specimens van kapitein Goosens vorige vaart op preparatie te wachten. Maar toen realiseerde ze zich wat de mensen van Irvin & Johnson alle-

maal voor haar hadden gedaan. Nu het bijna Kerstmis was, bedacht ze, mocht ze toch wel even bij de haven langsgaan om ze fijne feestdagen te wensen.

Ze greep snel een graanzak, riep Enoch, haar assistent, en samen gingen ze met een taxi naar de kaai.

‘Ik maakte een praatje met Jackson,’ zo vertelt ze zestig jaar later, ‘en toen ik naar buiten ging, zei hij: “Goed, anderhalve ton haaien is misschien wel iets overdreven, maar in elk geval vast een prettige kerst!” Ze zaten me daar altijd en eeuwig te pesten.’

Marjorie hees haar katoenen jurkje op en klom aan boord van de 115-voets Nerine. De bemanning was al aan wal gegaan op een oude Schot na, die zei dat de specimens op het bakdek lagen. Marjorie ging naar de berg vis om te zien wat erbij zat – haaien, zeegras, zeesterren, sponzen, rattenvis, het was wel een zootje. Ze dacht niet veel mee te nemen, zei ze tegen de Schot; maar voor de zekerheid begon ze toch te sorteren. En terwijl ze zo bezig was, zag ze onder aan de berg een blauwe vin uitsteken.

‘Ik haalde voorzichtig de lagen slib eraf en toen kwam de mooiste vis tevoorschijn die ik ooit had gezien,’ herinnert ze zich. ‘Hij was anderhalve meter lang met een dofblauwe, ietwat mauve tint, en licht bespikkeld met wittige vlekken; over de volle lengte lag een iriserende glans in zilverblauw en groen. Hij was bedekt met harde schubben en had vier pootachtige vinnen en een vreemde staart zoals van een puppy. Het was zo’n prachtige vis – hij leek wel van porselein – maar ik wist niet wat het was.’

‘Ja mevrouw, dat is wat bijzonders,’ zei de oude Schot. ‘Ik vis al meer dan dertig jaar met de trawler, maar zó een heb ik nog nooit gezien. Probeerde de kapitein in z’n vingers te bijten toen die ’m wou bekijken in het treilnet. We dachten wel dat u er interesse voor zou hebben.’ Hij vertelde dat ze het dier

op zeventig meter diepte hadden opgehaald, bij de monding van de Chalumna, en dat kapitein Goosen hem zo mooi had gevonden toen hij hem voor het eerst zag, dat hij hem terug wilde zetten. Marjorie zei dat ze dit exemplaar beslist wilde meenemen naar het museum.

Met hulp van Enoch wist ze de grote vis – die zestig kilo woog – in de zak te wurmen en naar de taxi te sjouwen. De chauffeur was ontsteld. ‘Ik weiger stinkende vis in mijn taxi te vervoeren!’ riep hij uit. ‘Hij stinkt helemaal niet,’ antwoordde Marjorie. ‘Hij is zo vers als wat, en als u er zo over denkt, neem ik wel een andere taxi. Ik heb u speciaal laten komen om vis naar het museum te brengen.’

De taxichauffeur bond in, en Enoch en zij lieten de vis zo voorzichtig mogelijk in de kofferbak zakken.

‘Ik was helemaal in de war,’ vertelt Courtenay-Latimer. ‘Ik had beslist nog nooit iets gezien dat er ook maar enigszins op leek, en tóch zeurde er de hele tijd een stemmetje in mijn hoofd. Steeds kwam een herinnering boven aan vroeger op school, toen ik een opstel had geschreven over een glansschubbige vis. Ik had toen een onderwijzeres, zuster Camilla, en haar vader was paleontoloog aan de universiteit van Uppsala in Zweden. Hij had zijn dochter van alles geleerd over zeefossielen, en zij vertelde ons ook altijd een hoop over vissen. En op een dag, toen ik niet bij de les was, keek ze me aan en zei: “Jij daar, Latimertje – wat is een fossiele vis?” Maar Latimertje wist het niet, want Latimertje had zitten suffen. “Voor straf schrijft Latimertje vijftwintig keer op: Een glansschubbige vis is een fossiele vis. Een glansschubbige vis is een fossiele vis.” En Latimertje schreef het vijftwintig keer op; ik heb het schrift nog steeds. Dus, toen ik daarna in het museum naar die rare schubben stond te staren – waaraan je glansschubbigen kunt herkennen – kwamen die regels steeds boven: een glansschubbige vis is een

fossiele vis – met andere woorden, een vis die lang geleden is uitgestorven en alleen bekend is door fossielvondsten. Ik was beslist geneigd te denken dat het een glansschubbige was, alleen meende ik te weten dat dit niet kon omdat het een levend exemplaar was geweest. Het kwam geen moment bij me op dat het wél zo kon zijn. Maar dat het iets bijzonders was, dáár twijfelde ik niet aan.’

Ze bladerde K.H. Barnards *The Fish of South Africa* door en andere naslagwerken die ze te pakken kon krijgen. Maar nergens zag ze een soort die ook maar enigszins leek op het vreemde prachtexemplaar bij haar op de tafel. Dat het iets unieks en primitiefs moest zijn, was alleen al te zien aan de bijzondere bouw, aan de kopschilden en aan de vorm van de vinnen. Vreemd genoeg vond ze ook nergens een spoor van bloed of slijmafscheiding. Noch aan de bek of de neus, noch aan de rest van het lichaam. Ze mat de vis op en maakte ruwe schetsen. Rond het middaguur kwam de museumvoorzitter, dr. Bruce-Bays, bij haar langs. ‘Hij was doctor in de medicijnen,’ vertelt Marjorie, ‘een buitengewoon sarcastisch heerschap. Hij noemde me altijd Mejuffrouw Magde.’ Ze liet hem haar spectaculaire aanwinst zien. ‘Mejuffrouw Magde,’ zei hij, ‘dat is gewoon een rotskabeljauw. Maak je toch niet zo druk, het is gewoon een rotskabeljauw. Elk meent dat zijn uil een valk is.’

Menigeen zou het erbij hebben laten zitten en de onbekende vis nog vóór de kerst bij het grofvuil hebben gezet. Maar voor Marjorie stond het als een paal boven water dat het iets speciaals was, en ze wilde de vis goed zien te houden tot ze iemand had gevonden die hem kon determineren. Enoch werd eropuit gestuurd om bij een bestuurslid een handkarretje te halen, dat ze wel vaker leenden om zware spullen te vervoeren. Toen ze de vis erin getild hadden, begonnen ze hun vreemde vracht naar de stad te duwen.

‘Mijn eerste gedachte was ermee naar het mortuarium te gaan. In die tijd was het mortuarium helemaal in het park,’ vertelt Marjorie. ‘En dus liepen wij tweetjes het hele eind eraan toe. Het was snikheet, en de mensen ergerden zich mateloos dat ze voor ons aan de kant moesten. Tekéér dat ze gingen. Waarom we dan niet op de straat gingen lopen. Enfin, na een tijdje kwamen we bij het ziekenhuis, en ik ging bij het hoofd van het mortuarium langs, een lange vent – Evans heette hij – en ik vroeg of onze vis niet zolang bij hem in het mortuarium kon blijven. Hij rechte zijn rug tot de volle lengte, staarde ons met gevaarlijk uitpuilende ogen aan, en zei: “Wat een ongepast verzoek! Wat zullen de mensen daar wel niet van zeggen?” Ik zei tegen hem: “Ach, die liggen nu tóch allemaal te slapen, en het is zo’n prachtige vis.” “Nee,” zei hij. Nee, een vis in het mortuarium – geen denken aan. Enfin, dat ging dus niet door.’

Daarna ging ze naar het koelhuis. ‘Je had daar een man die Latimer heette, geen familie van ons. Die was tenminste nog zo fatsoenlijk even langs te komen om de vis te bekijken, maar hij zei ook nee, hij ging toch geen stinkende vis in zijn koelhuis stallen. En misschien had hij ook wel gelijk, want er konden gassen vrijkomen en er lag voedsel in het koelhuis. Kortom, bij hem werd het ook niks.’

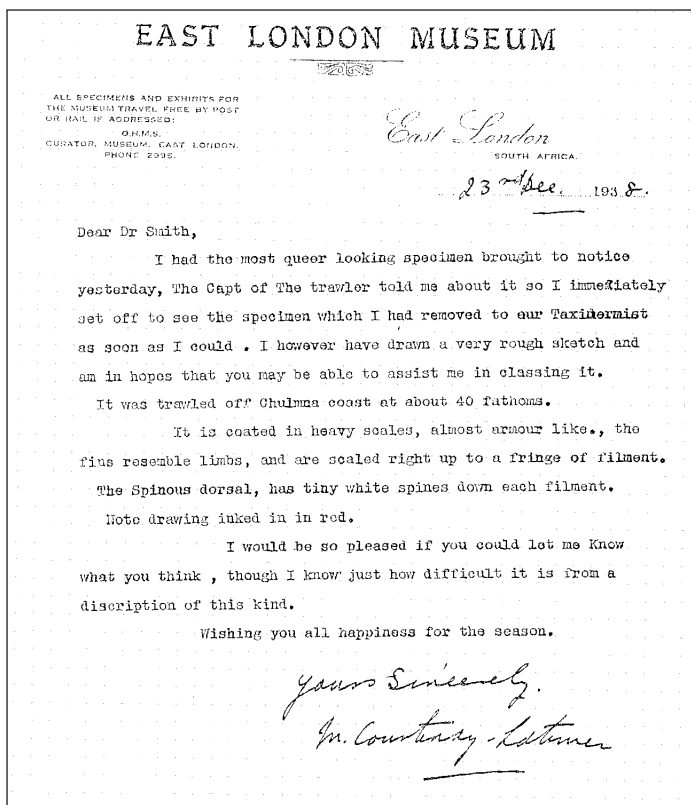
Dit waren indertijd de enige twee koelinrichtingen die ruim genoeg waren om een vis van anderhalve meter en zo’n zestig kilo in onder te brengen. Marjorie begon wanhopig te worden: hoe kon ze het dier dán bewaren? Toen dacht ze aan Robert Center, de preparateur. ‘Die kende me al sinds ik een klein meisje was en had me taxidermie geleerd; hij zou er vast iets op weten. Ik wist nu wel zeker dat het iets héél bijzonder moest zijn: deze vinnen die net pootjes leken en die schubben met die zilveren, iriserende glans. Het was zo’n prachtig gezicht.’

Ze gingen bij Center langs, en Marjorie toonde hem de vis en vertelde over hun pogingen hem te behouden. Ze vroeg of hij wel eens eerder zo'n vis had gezien en of hij wist wat het was. Robert Center keek er eens goed naar; het was intussen middag geworden en de kleur was verbleekt tot donkergrijs: nee, een dergelijke vis had hij ook nog nooit gezien, hij had geen flauw idee wat het was. Hij vroeg Marjorie het dier op de tafel te leggen in zijn werkkamer. 'Als we wat formaline hadden, zouden we hem kunnen inwikkelen en daarna misschien iemand van de Rhodes University kunnen laten komen om hem te determineren,' stelde hij voor. Marjorie ging akkoord. 'Goed,' zei ze, 'ik zal dr. Smith vragen.'

De formaline kreeg ze via een kennis die apotheker was. Het spul was indertijd schaars – slechts een paar apothekers hadden een voorraadje voor het ziekenhuis – met zowat een liter keerde ze terug naar Center. 'We verdunnen het, doopten de *Daily Dispatch*-pagina's erin en omwikkelden daarmee de vis, héél voorzichtig. Vervolgens hadden we iets als een laken nodig. We vroegen het aan mevrouw Center, maar die kon ze niet missen. Toen ben ik helemaal terug naar huis gelopen – er reden toen nog geen bussen of zo – en heb mama verteld wat er gebeurd was: dat ik een lap stof nodig had om de vis te omwikkelen zodat hij intact zou blijven tot ik iets van dr. Smith had gehoord. Ze gaf me een dubbel beddenlaken, en daar wikkelden we de vis heel zorgvuldig mee in, met daarin de in formaline gedompelde *Daily Dispatch*-pagina's.'

Dr. James Leonard Brierley Smith, werkzaam als scheidkundedocent aan de Rhodes University in Grahamstown, hielp als amateur-ichtyoloog in zijn vrije tijd enkele kleinere musea aan de zuidkust met de vissencollectie. Marjorie had hem vijf jaar eerder voor het eerst ontmoet toen ze aan de kust schelpen en bijzondere zeegrassen aan het verzamelen

was voor het museum. Een kwieke vent in een korte flodderbroek waarin hij bijkans verzoop, met inblauwe ogen en rossig borstelhaar, was naar haar toe gekomen om te informeren waar ze mee bezig was. Marjorie had hem verteld dat ze in het Oos-Londen Museum werkte, en zo was de vriendschap begonnen. Smith had haar in het museum al dikwijls bezocht om zeldzame vissen te helpen classificeren. Maar toen ze hem op 22 december 1938 probeerde te bellen, bleek

Brief van Marjorie Courtenay-Latimer aan J.L.B. Smith (J.L.B. Smith Institute of Ichthyology)

hij niet in Rhodes te zijn. Ze liet een bericht voor hem achter, en toen ze de volgende dag nog altijd niets van hem had gehoord, stuurde ze hem een brief met een schets van de vis.

Oos-Londen Museum
23 december 1938

Geachte dr. Smith,

Gisteren kreeg ik een uiterst merkwaardig specimen onder ogen. De kapitein van de trawler had mij erover verteld, en ik ben dadelijk gaan kijken en heb het specimen zo snel mogelijk overgebracht naar onze preparateur. Ik heb echter een zeer ruwe schets gemaakt, in de hoop dat u aan de hand daarvan de vis zult kunnen determineren.

Hij werd opgehaald voor de monding van de Chalumna op een diepte van ongeveer zeventig meter.

De schubben zijn zeer dik, haast als een pantser. De vinnen doen denken aan ledematen en zijn geschubd tot aan de membraanrand. De rugvinnen hebben fijne witte vinstralen door elk membraan. Zie de rode lijnen op de schets.

Het zou mij bijzonder verheugen als u mij zou willen laten weten wat u ervan denkt, al besef ik dat dit met een beschrijving als deze heel moeilijk is.

Met de beste wensen voor de feestdagen,
hoogachtend,
Marjorie Courtenay-Latimer

De dagen daarna wachtte ze op antwoord. 'Maar er gebeurde niets, helemaal niets,' herinnert ze zich. Eerste kerstdag ging voorbij in een waas. 'Ik werd er zo wanhopig van. Ik zat de hele tijd aan de vis te denken. Bij mij thuis snapten ze maar niet wat er mis was, maar ik voelde aan mijn water dat

het iets belangrijks moest zijn.’ Dan tweede kerstdag: nog steeds geen reactie. ‘Ik keek dagelijks of er iets bij de post zat en verwachtte elk moment een telefoontje, maar Smith liet niks van zich horen.’

Het was een smoorhete week. Iedere middag ging Marjorie bij Center langs om de vis te bekijken en ofschoon hij nog zeer intact oogde, sijpelde er op de 27ste olie uit. Center was bang dat de vis zou bederven. Marjorie wilde het niet riskeren en gaf haar fiat hem uit te halen – niet via de flank zoals men destijds veel deed, maar meer onder de maag zodat de schubben althans gespaard zouden blijven. Het was een lastig karwei. Center sneed zo secuur als hij kon door de dikke schubben. Het vlees was spierwit en soepel als klei; het oogde niet fibreus noch als ander visvlees dat hun bekend was. Het dier had geen ribben en in plaats van een ruggengraat een flexibele buis, waar een gelige olie uit kwam toen Center erdoor sneed. Marjorie wist een hele fles van de heldere vloeistof op te vangen, die ze voor J.L.B. Smith bewaarde, evenals de harde benige tong, die ze mee naar huis nam om te onderzoeken. Ze zei tegen Center dat hij de ingewanden kon weggooiden en mocht doorgaan met prepareren, wanneer hij de volgende avond nog altijd niets van Smith had gehoord.

‘Er was nog steeds geen bericht. We wachten dag in dag uit op antwoord van Smith. Het was verschrikkelijk. Oud en nieuw ging voorbij en we zaten nog altijd te wachten.’ Het zou al met al dertien dagen duren voor Marjorie iets van J.L.B. Smith vernam.

Marjorie Courtenay-Latimer was geen ichtyologe maar heel goed thuis in het vak. Al vóór haar geboorte stond vast dat ze naturaliste zou worden. Twee dagen voor ze ter wereld kwam vertrouwde haar vader Eric Henry Courtenay-Latimer aan zijn dagboek toe: ‘...Willie [zijn vrouw] en ik hopen allebei dat

het een liefhebber van natuurschoon zal zijn. Willie wil graag een botanist – ik zou willen dat het een liefhebber wordt van dieren en vogels.’

Op 24 februari 1907 werd hun beider eerste dochter, Marjorie Eileen Doris Courtenay-Latimer, geboren – ruim twee maanden te vroeg (en nog wel onder het teken Vissen). Schoon aan de haak woog ze zeven ons en haar levenskansen werden gering geacht. Maar voor haar ouders was zij een bron van verwondering van wie ze helemaal gek waren. ‘Het meisje leek wel zo’n popje in watten,’ schreef haar vader. ‘Ze had een grote bos donker haar, maar geen nagels aan de vingers en teentjes... Onze kleine schat is het wonderbaarlijkste kindje van héél Oos-Londen... En we beleven onze vreugde des te sterker omdat ze nog zo teer en klein is.’

De Courtenay-Latimers hadden het niet al te breed en leidden een rondzwervend leven, doordat Eric Courtenay-Latimer bij het Zuid-Afrikaanse spoor nogal eens van baan wisselde. Desondanks was het een gelukkig gezin, dol op tochten en picknicks in de vrije natuur en lange strandwandelingen. Op haar eerste verjaardag gingen de ouders met hun – nog zwakke – dochtertje naar Cape Agulhas, het zuidelijkste punt van het Afrikaanse continent: ‘Margie was gek van het strand en werd verliefd op een schelp, waar ze de hele dag mee speelde tot ze ermee in slaap viel,’ noteerde haar vader. Op haar tweede was ze zo verzot op de eendenvijver dat ze al haar tantes kuikens in haar kinderschort deed om ze mee naar bed te nemen.

Ondanks haar gezonde leefstijl was Marjorie vaak ziek, en meer dan eens leek ze het niet lang meer te maken. ‘Ze is mager en zwak,’ schreef haar vader, ‘maar ze heeft een zeer sterke wil, een wonderlijk, klein en bedachtzaam kind, verknocht aan dieren, vogels, bloemen en haar moeder en zusje.’

Vogels waren haar lust en haar leven. Ze kon ze uren ach-

tereen op het nest observeren, verzamelde eieren en veren, en bestudeerde hun gewoontes. Op haar elfde kondigde ze aan dat ze later een boek over de dieren ging schrijven. Ook had ze een prachtige vlindercollectie en ze begon varens te verzamelen en oude stenen voorwerpen. Ze streed voor het welzijn van al haar medeschepsels en maakte ooit ruzie met haar neefjes omdat die een katje in een put wilden gooien. Op een dag kreeg ze het met haar ouders zelfs aan de stok over een lelie. ‘Margie heeft slaag gekregen en is naar bed gestuurd omdat ze ruzie met haar oudelui heeft gemaakt over een lotusplant,’ schreef haar vader. ‘Ze houdt stug vol dat het een waterlelie is en géén lotus. Toen ik haar vroeg waarom, zei ze: “Lotus is een vreselijke naam voor een prachtige plant en waterlelie een mooie naam.”’

Margie blonk uit op school en was op wiskunde na overal de beste in. Haar vader had haar graag naar kostschool gestuurd als hij genoeg geld had gehad, maar dr. Brownlee, een van de vele botanisten met wie ze bevriend was geraakt, verzekerde hem: ‘Geen studie kan haar bijbrengen waar ze het meest om geeft; gevoel voor natuurschoon is een gave – de kennis die ze in haar korte leven heeft vergaard is binnen vier schoolmuren niet te vinden. Latimer, wacht maar af, dit kind zal het nog ver schoppen met haar natuurlijke gave voor schoonheid. God geve dat ze gezond blijft.’ Toen Marjorie bijna bezweek aan difterie, bleef dr. Brownlee iedere nacht bij haar waken tot ze hersteld was.

Op haar vijftiende werd ze naar de nonnenschool gestuurd, waar ze kennismaakte met zuster Camilla en haar fossiele vissen. Ze bleef in alle vakken goede cijfers halen, ook in muziek: ‘Ze heeft een prachtige aanslag,’ noteerde haar vader. ‘Het lijkt wel of ze heel haar wezen in haar spel legt. Ze is een aardige lieve meid die altijd voor een ander klaarstaat, en een enorme steun voor haar moeder. Niet

knap, maar met fijne trekken en een paar ondeugende glinsterogen als ze lacht.’

Glinsterogen heeft Marjorie Courtenay-Latimer – inmiddels de negentig gepasseerd – nog steeds als ze lacht, en dat doet ze heel vaak. Samen met haar foxterriër Cindy woont ze in een huisje in Oos-Londen, naast de ouderlijke woning waar ze in 1938 zo’n moeilijk kerstfeest beleefde. Het puilt uit van de boeken – de meeste over de natuur –, potten met schelpen, gevlochten manden, bloemen en een levensgroot beeld van een Xhosa-vrouw. Een ander onvoltooid beeld is met lappen bedekt, die als Marjorie ze oplicht een treffende gelijkenis met J.L.B. Smith onthullen. Onlangs is ze ook bloemen gaan schilderen op gebakken tegels, die netjes naast elkaar in de vensterbank liggen te drogen. Er zijn bijna zeventig jaar verstreken sinds ze haar eerste aanstelling kreeg in het Oos-Londen Museum, maar de tijd dat ze daar werkte, eerst als conservatrice en later als directrice, was zonder meer de belangrijkste van haar leven.

‘Ik had altijd al in een museum willen werken,’ vertelt Marjorie. ‘En als dát niet zou lukken, wou ik verpleegster worden.’ Op haar eenentwintigste verloofde ze zich met Alfred Hill, die ze als klein meisje al goed had gekend. Het was een knappe vent en een pretmaker. ‘We trokken er vaak op uit om te knuffelen bij de boerderij waar mijn moeder vandaan kwam, op Addo Heights. Je kon er de vuurtorenlichten van Vogeleiland over de zee zien glijden.’ Marjorie voelde een onstuitbare drang om het afgelegen eilandje te bezoeken. Het jaar daarop verbrak ze de verlovings: ‘Hij moest er niks van hebben dat ik zo graag planten verzamelde en in bomen klauterde, achter de vogeltjes aan,’ zegt ze grinnikend. ‘Dat vond hij maar kinderachtig. Hij peinsde er niet over met iemand te trouwen die van die dingen deed. Daarna werd ik verliefd op Eric Wilson, wiens vader een staalfabriek had,

maar hij overleed en ik was ontroostbaar. Hij was de grote liefde in mijn leven, en ik ben sindsdien nooit meer verliefd geweest.’

Ze besloot verpleegster te worden en kreeg een opleidingsplaats in King William’s Town. Enkele weken voor ze beginnen zou, ontving ze via een bevriend natuurkenner, dr. George Rattree, een uitnodiging waar ze altijd van gedroomd had: ze mocht solliciteren naar de post van conservator in het Oos-Londen Museum – destijds in oprichting. ‘Ik moest opdraven voor een kennismakingsgesprek met het bestuur. De burgemeester zat erin en nog een stel oudere heren. De zenuwen gierden me door de keel. Dr. Bruce-Bays, de voorzitter, vroeg aan mij of ik piano speelde. “Ja,” zei ik, met zo’n benepen stemmetje dat ik me afvroeg of hij mij wel had gehoord. Dr. Rattree zei: “Weet je iets over platanna?” Nou, een platanna is een klauwkikker, dus ik zei: “Jawel,” en vertelde honderduit over de voortplanting van die beesten, waar je ze kon vinden en zo meer. Vijfentwintig meisjes waren uitgenodigd die ochtend, de een nog fraaier uitgedost dan de ander. Ik droeg een zelfgemaakt jurkje met grasklokjes erop en een raar strohoedje. Ik dacht dat ik geen schijn van kans maakte.’ Negen dagen later kreeg ze de post aangeboden – tegen een salaris van welgeteld twee pond per maand. Ze was in haar eentje verantwoordelijk voor het inrichten van de vitrines met specimens alsook voor het beheer van het museum. Het was haar eerste baan. Ze was vierentwintig.

‘Toen ik in augustus 1931 het museum overnam was het een lege huls. Beneden hadden ze een zaaltje met allerlei rommel. Verder waren er zes opgezette vogels die onder de *dermestidae* [spekkevers] zaten, en die ik dus maar direct heb verbrand – het is echt een wonder dat ze me niet gelijk hebben ontslagen. Ze hadden een biggetje met zes poten op sterkwater, een stuk of twaalf schilderijen van Oos-Londen

die best aardig waren, en nog twaalf prenten met taferelen uit de Kafferoorlog. Daarmee had je 't wel zo ongeveer gehad. En dan was er nog een doos met stenen werktuigen, hoogstpersoonlijk verzamelend door dr. Bruce-Bays, die net zomin stenen werktuigen waren als mijn voet een stenen werktuig is. Die konden zo met de vuilnis mee.'

Toen haar eerste werkdag erop zat, vroeg ze zich wanhopig af hoe ze het museum ooit gevuld kon krijgen. De volgende dag kwam ze terug met een bijl en sloeg de 'aartslelijke' vitrines – een gift van een lokaal filantroop – aan diggelen. Ze zocht wat oude avondjurken, porselein en sieraden bij elkaar en wat stenen voorwerpen van haarzelf, deed haar moeders collectie kralenwerk erbij die nog dateerde van 1858, en het dodo-ei van haar oudtante Lavinia Walton – en dat was haar eerste collectie.

Vanaf de openingsdag was het museum haar leven. 'Vaak trok ik er in de weekends opuit om wilde bloemen te zoeken, die ik van labels voorzag en dan aan de kinderen probeerde te leren.' En ze ging maar door met verzamelen; ieder weekend, iedere vakantie bracht nieuwe collecties vlinders, moten, insecten en volkskundig materiaal op, die allemaal in het museum terechtwamen.

Het Oos-Londen Museum stond al gauw goed bekend. In 1932 waren twee hoogwaardigheidsbekleders zo onder de indruk van 'die dame van het museum' (zoals Marjorie zichzelf noemt) dat ze een halfjaarlijkse stage in het Durban Museum voor haar regelden. Daar leerde ze dieren prepareren en opzetten, en tal van soorten classificeren. Vol enthousiasme en ambitie keerde ze terug op haar post.

In december 1933 maakte Marjorie kennis met J.L.B. Smith, die haar aanspoorde elke vis op te zenden die ze ge-classificeerd wilde hebben. 'Ik was bijzonder gesteld op professor Smith,' zegt ze. 'Veel mensen vonden hem een moei-

lijke man, maar ik heb het met moeilijke mensen altijd goed kunnen vinden. Hij was zeer veeleisend en ik was bang om in zijn bijzijn dingen verkeerd te doen. Maar ik mocht die ouwe JLB graag en had veel bewondering voor hem. Hij was echt een fantastisch mens. Ik heb reuze geboft dat ik zulke fantastische figuren heb leren kennen.’

In 1933 kreeg ze een uitnodiging om een halfjaar te komen werken in het South African Museum in Kaapstad. Daar ontmoette ze een zekere Patterson, die met het beheer was belast van de kusteilandjes – óók van Vogeleiland, dat ze vroeger zo vaak had zien liggen bij het ‘knuffelen’ met Alfred Hill. ‘Ik heb altijd gevoeld dat ik bepaalde roepingen had: dingen die ik gewoon móést doen. Eén van die roepingen was Vogeleiland,’ zegt ze terugblikkend. ‘In 1820 hadden de voorouders van mijn moeder zich op het eiland gevestigd, en de vuurtorenlichten van Vogeleiland flitsten door het slaapkamerraam van hun huis op Addo Heights. Als klein meisje vond ik dat eng, maar mijn moeder zei altijd: “Wees maar niet bang, dat is gewoon het licht dat de zeelui de weg wijst op zee.” Nou, dacht ik, dat Vogeleiland moet een fantastisch oord zijn. Toen ik dus meneer Patterson ontmoette, liet ik die kans niet zomaar voorbijgaan.

Ik heb nooit iemand zo proberen in te palmen als meneer Patterson. In die tijd werden op Vogeleiland nog geen vrouwen toegelaten. Maar hij had een harde dobber aan mij. Als ik vrij was ging ik vaak bij hem langs; dikwijls bracht ik fruit of snoep voor hem mee. Ten slotte zei hij: “Als je samen met een andere vrouw gaat, geef ik je toestemming om Vogeleiland te bezoeken.” Dus ik naar huis om mijn moeder te vragen of ze mee wou. “Ja, maar wat zal papa ervan zeggen?” Ik zei: “Zeg toch gewoon dat we er graag heen willen en dat ik toestemming heb.”

‘Margie heeft haar moeder overgehaald om met haar naar

Vogeleiland te gaan,' schreef haar vader. 'Ik ben echt woedend op ze. Willie is geen zier beter dan Margie. Ze zijn niet te houden.'

Maar uiteindelijk stemde hij er toch mee in. 'Het was in november 1936,' vertelt Margie, 'en daar stonden we in Port Elizabeth, bepakt en bezakt, klaar voor vertrek. 'De avond ervoor had vader per telegram laten weten dat hij ook meeging. Maar hij had helemaal geen toestemming! Dus ik naar de havenmeester van Port Elizabeth – hemel en aarde heb ik bewogen, zo bang was ik dat hij het alsnog zou verbieden. Ik wilde per se aan boord zijn vóór vader aankwam. Maar de havenmeester zei me nog even te wachten, hij zou zien wat hij doen kon. Vaders trein arriveerde rond acht uur in de ochtend, in de stromende regen, terwijl wij al vanaf vijf uur 's ochtends op de kaai hadden gestaan, met onze voorraad en spullen aan boord van de sleepboot. Vader was in een opperbest humeur. Maar ikzelf was helemaal niet blij toen ik hem zag, want ik wist nog altijd niet zeker of ze hem wel toe zouden laten. Toen bleek dat hij óók toestemming had, en we konden met z'n allen vertrekken.'

'We bleven er ongeveer drie maanden – het was er schitterend. Alleen vader verveelde zich stierlijk, want het was net in de tijd dat de Prins van Wales troonsafstand had gedaan en er was geen krant te krijgen, terwijl vader natuurlijk niets wilde missen. Nou, dat hebben we geweten. Mij kon het niks schelen, ik was op Vogeleiland en beleefde de tijd van mijn leven.'

'Soms vraag ik me wel eens af,' vertrouwde haar vader in die dagen aan zijn dagboek toe, 'wat zij eigenlijk met mij gemeen heeft, met die merkwaaardige liefhebberijen van haar. Welk meisje van haar leeftijd zou nu haar tijd willen doorbrengen in een godverlaten oord als dit? Maar zij is in haar element. Ze heeft leren schieten en ze is een voortreffelijk schutter.'